

II ⁷/₃₄

Ժ Ո Ղ Ո Վ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

հ/հ 384 ա 1860

Անթուր Վ

259

121

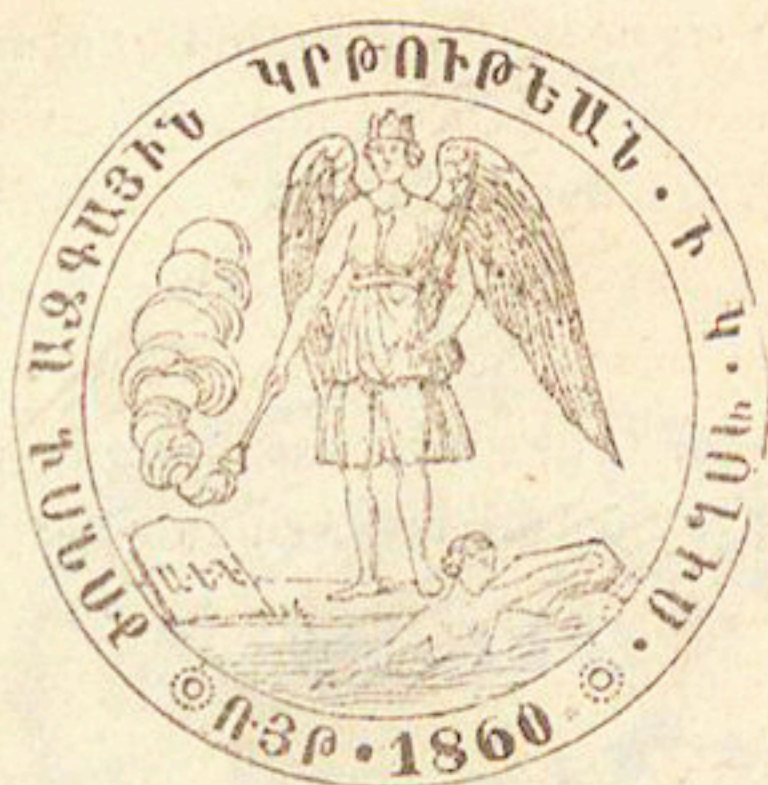
ԱՆԵՐԵՐ

259

2 0 03

ԺՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

8695

4849 / 259-2003
41 /

18 258

ԱՐԶԱՆԱԳԻՐ

ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ո Յ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Սոստանդինուպոլսոյ Վաթողիկէայ Հայոց
Գերապայծառ Անտոն Վ. Հասունեան Ամե-
նապատիւ Նախագահ Ապիսկոպոսապետն ար-
դէն 1860 Օգոստոսի 3/15ին վեց անձանց ժողո-
վոյ մը մէջ խորհրդակցելէն ետքը՝ մասնաւոր
հրաւիրմամբ՝ այսօր չորեքշաբթի կէսօրը Օ-
գոստ. 10/22, 1860, Նախագահական Վար-
դապետանոցին մէջ իր գահերիցութեամբը
ժողովի կանչեց հոս յիշուած անձինքը.

Գերապայծառ Աղուարդ Հիւրմիւզեան Արքե-
պիսկոպոս Երակայ:

Յարգոյապատիւ Ստեփան Վ. Ազարեան:

Յարգոյապատիւ Ստեփան Վ. Բէհլեվանեան:

Յարգոյապատիւ Հ. Յովսէփ Վ. Գաթրը-
ճեան կրօն. Մխիթ. Վ. Իէն.

Յարգոյապատիւ Հ. Պօղոս Ա. Պօյնուէյրեան,

Մեծաւոր Ենտոնեան միանձանց :

Ենտոն Եղա Բէքմէզեան :

Ենտոն Եղա Երամեան :

Գասպար Պէյ Սինապեան :

Կարապետ Երթին Տափութ Լֆէնտի :

Տափութ Յակոբ Լֆէնտի :

Եմենապատիւ Գերապայծառ Նախա-
գահ Տէրն ասանկ սկզբնաւորութեան ճառ-
մը խօսեցաւ :

Տեսարք,

«Մեծ հաճութեամբ կը տեսնենք՝ որ
«մեր ատենին պիտոյից ու պարագաներուն
«համեմատ՝ կրթութեան Ոգին ալ՝ որն որ ժո-
«ղովրդոց բարօրութեանն ու յաջողութեան
«անսպառ աղբիւրն է, մեր Մեծափառ Ինքնա-
«կալին իշխանութեանը տակ գտնուած ազգե-
«րուն մէջ նոյնչափ արագութեամբ կ'աճի ու
«կը զարգանայ :

«Օտանօթ է թէ Յունաց ազգն իր ար-
«դէն հիմնուած դպրոցներէն ինչ պտուղ կը
«քաղէ : Ինչ յառաջագիմութիւն որ առ Եզգը
«առուտուրի մէջ ըրած է, դարձեալ իր ու-
«սումնական հիմնարկութեանցը համար հա-

“մախոհ միաբանութեամբ ցուցուցած ջանքին
“արդիւնքը սեպելու է :

“Հաճութեամբ կ'ըսեմ՝ որ նոյնպէս
“Հայկազնեան Ազգին իր դպրոցները կատա-
“րելագոյն ընելու համար ցուցուցած փոյթն
“ու հոգը մեծ գոհութեան արժանաւոր բան է :

“Իմ ուրախութիւնս չեմ կրնար նոյն-
“պէս ծածկել՝ երբոր մեր Հասարակութեանն
“ալ խոհական եւ միանգամայն գեղեցիկ
“պտուղներով պսակուած ազգային հրահան-
“գաց մասին ունեցած եռանդը կը նշմարեմ,
“թէ մայրաքաղաքիս, թէ դաւառաց եւ թէ
“ուրիշ Աւրոպա գտնուած մեր այլ եւ այլ
“ազգային Հիմնարկութեանց մէջ :

“Ի վերայ այսր ամենայնի՝ աս ալ ճշմա-
“րիտ է որ աս Հասարակութեան մինչուկ հի-
“մա կարելի չեղաւ՝ աս մասին անանկ միջոցնե-
“րու ձեռք զարնել՝ որոնք մեր ազգայնոց ընդ-
“հանուր բաղձանքը կատարելապէս գոհ ընե-
“լու բաւական, ու պարագաներուն համաչափ
“եղած ըլլան : Բայց ես իրաւունք ունիմ
“յուսալու թէ շատ չ'անցնիր, ան նպատակին
“կը հասնինք՝ որուն որ ամենուս ջանքերը կը
“դիմեն : Ես է իմ բաղձանքս, եւ որպէս զի
“աս կատարուի՝ իմ դրիցս ու յանձնուած
“պաշտօնիս օգնութեամբը՝ ձեռքէս եկածին

“չափ՝ Ազգին ասանկ օգտակար դիտաւորու-
“թեանը գործիք մ՝ ըլլալու պիտ'որ ջանամ:

“Աս առթիւ հարկ կը սեպեմ յիշեցու-
“նելու՝ որ ազգային հրահանգն ու կրթու-
“թիւնը ըստ ամենայնի մեր կրօնին վարդա-
“պետութեանցն ու բարոյականին հաւան ու
“միաբան պիտ'որ ըլլան, աս մեր կրօնին՝ որն
“որ ազգի մը կրթութեանն ու յառաջադի-
“մութեանը չէ թէ մինակ արգելք մը չըլլար,
“հապա անոր նպաստաւոր ու ամենէն աւելի
“ամուր նեցուկն է, վասն զի կրօնն ու գիտու-
“թիւնն իրարու կ'օգնեն ու փոփոխակի ոյժ
“ու զօրութիւն կ'առնուն: Միանգամայն
“հարկաւոր է՝ որ կրօնը ազգայնութենէն զա-
“նազանենք, որովհետեւ ասոնք երկու իրար-
“մէ էապէս զատ բաներ են:

“Հոս յարմար առիթ մըն է ինձի աս
“ըսած ազգային կրթութեան գործոյս համար
“ձեռնառու ու քաջալեր եղողներուն իմ շնոր-
“հակալութիւնս ընելու: Առանձին կերպով
“ալ երախտագիտութիւնս կը յայտնեմ Յար-
“գոյապատիւ Ազարեան Ստեփան Ալարդապե-
“տին ու Մեծապատիւ Արապետ Արթին
“Տավութ Աֆէնտիին, որոնք շատոնց իրենց
“մէջ աղէկ մը խորհելէն ու կշռելէն ետքը՝
“թէ ինչպէս ազգային ուսումնի ու կրթութիւ-

“նր հաստատուն եւ ընդարձակ հիման մը
“վրայ կրնայ յառաջագէմ ըլլալ, միանգա-
“մայն ամենէն աւելի մեզի գործակից եղան աս
“մեր մէջը նոր հաստատուած յաջող միու-
“թիւնը յառաջ բերելու :

“Ուստի երբոր աս կարեւոր խնդիրը
“քննութեան առնուելով ամէն կողմանէ կըշ-
“ռուեցաւ եւ ազգային կրթութիւնը վերը բա-
“ցատրուած հիման վրայ յառաջագէմ ընելու
“յարմար Յատակադիժ մը շինուեցաւ, անկէ
“ետքը ալ չդանդաղեցայ Ակեղեցականներէ
“ու Ժողովրդականներէ բաղադրեալ խառն
“ժողով մը կազմելու, եւ մեր Հասարակու-
“թեան մէջ գտնուող ու անոր մեծ պատիւ
“ընող յարմար անձանց բաղմութենէն զիւրին
“էր ինձի աս անձանց ընտրութիւնն ընել :

“Աւ որովհետեւ ձեր ասանկ ազգին օգ-
“տակար գործոց համար ունեցած եռանդն ու
“փոյթը աղէկ կը ճանչնայի, սրտանց բաղձացի
“ղձեղ աս ժողովոյս կանչել ձեր օգնութիւնն
“ու գործակցութիւնը խնդրելու; Նոյնը նաեւ
“բոլոր մեր ազգայնոց ազնուութենէն ու հան-
“ճարէն կը խնդրեմ թէ Մայրաքաղաքիս եւ
“թէ գաւառներուն մէջ եւ թէ ուրիշ ամէն
“տեղ, եւ վստահ եմ որ աս նոր կազմուած
“ազգային ձեռնարկութեան յօժարութեամբ

“գործակից պիտ’որ ըլլան ու ամէն մէկը մեզի
 “մեծանձնութեամբ ձեռնառու ըլլալու պիտ’որ
 “փութայ: Այսու ամենայնիւ՝ պէտք չենք տգի-
 “տանալ որ ինչպէս ուրիշ ամէն գործոց
 “սկզբան, աւելի եւս ասանկ ծանր ձեռնար-
 “կութեան մը սկիզբը դժուարութիւններ
 “պիտ’որ հանդիպին, բայց թէ որ մեր յարա-
 “տեւական գործունէութիւնն ալ աս դժուա-
 “րութեանց համեմատ աճելու ըլլայ, կրնանք
 “ապահով ըլլալ՝ որ Արկնից օրհնութեամբը
 “մեր գործոցը յաջողութիւնն ալ այնչափ
 “աւելի փառաւոր կ’ըլլայ ու մեր աշխատու-
 “թեանցը միտքարութիւն կը փոխարինէ:”

Ասոր վրայ ժողովականք հրապարակաւ
 յայտնեցին թէ ինչպէս Ամենապատիւ՝ Աթա-
 դահ Տեառն աս իր ճառին մէջ ասանկ նշա-
 նաւոր կերպով յայտնած ու բացատրած ի-
 մասաները կը յարգեն, ու անոր ասանկ օգտա-
 կար ձեռնարկութեան մը համար ունեցած հո-
 գացողութեանը շնորհակալ եղան: Այնպէս
 Յարգ. Աղարեան Ս. Ս. արդապետին ու Տափու-
 թեան Արապետ Աֆէնտիին իրենց երախ-
 տագիտութիւնն յայտնեցին:

Ան ատեն Ամենապատիւ Պեր. Աթադահ
 Տէրը ժողովոյն առջեւը քանի մը կտոր հիմ-
 նական կանոններ դրաւ, որոնք ասկից առաջ

1860 Օգոստ. 3/15ին վեց անձինքներէ կազմուած ժողովոյ մէջ որոշուած էին:

Քանի մը կարճ խորհրդածութենէ ու թեթեւ փոփոխութիւններէ ետեւ՝ ժողովականք աս առաջարկուած Յայտագիրն ընդունեցան ու ստորագրեցին:

Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ի

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ո Յ

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն Կ Ր Թ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

Ը.

Յամի Տեառն 1860 Օգոստոսի 15ին ըստ նոր տումարի Առատանդինուպոլսոյ Ամենապատիւ Նախագահ Ապիսկոպոսապետ Գերապայծառ Հասունեան Անտոն Ալարդապետին դահերիցութեամբն Ակեղեցական եւ Աշխարհական անդամներէ բաղկացեալ ժողով մը կազմուած է, որուն էական վախճանը Հայազգի Աթոռիկեայ Հասարակութեան մէջ ազգային կրթութիւնն ուղղելու եւ յառաջ տանելու միջոցները հոգալն է՝ հայ ազգայնութեան հիման վրայ, Աթոռիկէ Առաքելական Հռոմէական կրօնին Ալարդապետութեանցն ու Քարոյականին ճշդիւ հետեւելով:

Բ.

Աս ժողովը տասը անդամներէ բաղկացեալ պիտ'որ ըլլայ, այսինքն՝ հինգ եկեղեցական ու հինգ աշխարհական անդամներէ։ Այն անդամով առ ժամս կարող պիտ'որ ըլլայ իրողութեանց սկիզբ ընել։

Առստանդինուպոլսոյ Ամենապատիւ՝ Նախագահ Նպիսկոպոսապետը միշտ յիրաւանց առ ժողովոյս Պահերէցն է։

Գ.

Ժողովոյս որոշումները քուէից առաւելութեամբ պիտ'որ ընդունուին։ Իսկ քուէից երկու կողմանէ համաթիւ ըլլալու ատեն՝ գահերիցուն քուէն պիտ'որ որոշէ։ Բայց արդէն յայտնի է՝ որ կրօնական խնդիրներու մէջ՝ որոնք կրթութեան սկզբանց մերձեցուցմանէն կրնան յառաջ գալ, Ամենապատիւ՝ Նախագահ Նպիսկոպոսապետն իր բացարձակ արգելողական իրաւունքը (vetoն) հաստատուն կը պահէ։

Դ.

Ժողովը պիտ'որ հոգայ ուսուցչաց ընտրութիւնն եւ ուսման վարչութիւնն ան վարժարաններուն մէջ՝ որոնք իրմէ կախում ունին

կամ կրնան ունենալ : Բայց վարդապետա-
նոցներու ու կրօնաւորաց եւ մայրապետաց
կրթութեան սեպհական վարժոցներու կառա-
վարութիւնը ժողովոյս իրաւանցը տակ չ'իյնար :

Ե.

Ժողովս թէ՛ իր սահմանադրութիւններն
եւ թէ՛ ուրիշ ազգային կրթութեան օգտա-
կար տեսած կանոնադրութիւնները պիտ'որ
պատրաստէ :

«Ստորագրեալ»,

Ենտոն Վ. Հասունեան

Արքեպիսկոպոս Նախագահ Վ. Գահերէց

Ժողովոյս :

Հ. Եղուարդ Հիւրմիւզեան Արքեպիսկոպոս

Շիրակայ :

Ս. Վ. Բէհլիվանեան :

Հ. Պօղոս Վ. Պոյնուէյրիեան :

Հ. Յովսէփ Գաթրըճեան Վ. Ս.

Ստեփան Վ. Աղարեան :

Գասպար :

Ենտոն Երամեան :

Ե. Բէքմէզ :

Յակոբ Տափութ :

Արապետ Տափութ Արթին :

Որովհետեւ ժողովն աս ստորագրու-
թիւններով ըստ օրինի եւ ամբողջապէս կազ-
մուեցաւ, անոր համար ժողովականք ոտք ելան
Ամենապատիւ Պեր. Նախագահ Նախսկոպո-
սապետին իրենց կատարեալ հաճութիւնը
յայտնելու, աւելցունելով միանգամայն՝ թէ
երբոր Նրկնից օրհնութեամբ աս իրեն ձգած
սերմերը պտղաբեր կ'ըլլան, աս պտուղները
մինակ իրեն աշխատութեանցն ու հոգոցը
բաւական հատուցում պիտ'որ ըլլան:

Անկէ ետեւ միաբանական քուէներով
ժողովոյն Քարտուղար ընտրուեցաւ Հ. Յով-
սէփ Վաթրըճեան:

Նաքը՝ որպէս զի Յայտագրին Ն. ե-
րորդ յօդուածոյն համեմատ ժողովոյն սահ-
մանադրութիւնները շինուին՝ յանձնաժողով
մ'ընտրուեցաւ, որուն անդամներն են.

Ստեփան Ա. Ազարեան.

Արապետ Արթին Տափութ Աֆէնտի.

Տափութ Յակոբ Աֆէնտի.

Վասպար Պէյ Սինապեան՝ այնչափ աս յան-
ձնաժողովոյն գործակից ըլլալու պարտաւո-
րութեամբ՝ որչափ որ զբաղմունքը կը ներեն:

Արջապէս՝ որովհետեւ Յայտագրին
սկզբնագիրը գահերէցին ձեռքը պիտ'որ աւան-
դուեր, որոշուեցաւ՝ որ քարտուղարին ձեռք

վաւերացուցուած մէյմէկ օրինակ իւրաքան-
չիւր անդամոց տրուի :

Պերս Կ-պոլսոյ , 1860 , Օգոստ . 10/22 :

Ստորագրեալ .

Հ. Յովսէփ Գաթրոթեան

Քարտ . Ժող .

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ո Յ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Յօդուած 1.

1860ին () գոստոս ամսոյն մէջ Կոստանդի-
նուպօլսոյ Ամենապատիւ Պերապօյժառ Հա-
սունեան Անտոն Նախագահ Նպիսկոպոսապե-
տին գահերիցութեամբը Հայ ազգային կրթու-
թեան Ժողով կամ Խորհուրդ մը կազմուեցաւ :

Աս ժողովոյն Յայտագիրն ու իր կազ-
մութեան Արձանագիրն առաջիկայ սահմանա-
դրութեանց գլուխը դրուած է :

Յօդ . 2 .

Աս ժողովը մէկ Պահերեցէ ու տասը
սովորական անդամներէ կը կազմուի՝ Յայտա-
գրոյն Բ . յօդուածին համեմատ : Ասոնք որո-
շիչ ձայն կամ քուէ ունին :

Յօդ . 3 .

Ժողովը , թէ որ դիպուածը բերէ , պակ-
սած անդամոյն տեղ՝ գաղտնի քուէարկու-
թեամբ ուրիշ մը կը դնէ :

Յօդ . 4 .

Ժողովը Պատուոյ անդամներ , () Ժանդակ
անդամներ եւ Թղթակից անդամներ կ'ա-

նուանէ իբրեւ արտաքոյ կարգի անդամներ՝
մինակ խորհրդակցութեան համար:

Յօդ . 5.

Պատուոյ անդամներուն թիւն եօթանաս-
տուն եւ հինգը չի կրնար անցնիլ:

Յօդ . 6.

() Ժանդակ անդամներուն ու թղթակից
անդամներուն թուոյն սահման չկայ:

Յօդ . 7.

Պատուոյ անդամները ժողովէն կ'ըն-
տրուին՝ երբոր իր սովորական անդամներէն
մէկը կ'առաջարկէ: () Ժանդակ կամ թղթա-
կից անդամ՝ ըլլալու համար պէտք է որ 1.
ընտրելին գրով խնդրէ, եւ կամ ժողովոյն
մէկ սովորական անդամէն առաջարկուի, 2.
Ժողովն սա գործոյս համար դրուած յան-
ձնաժողովէն տեղեկութիւն առնելով՝ անոր
ընդունուիլն որոշէ:

Յօդ . 8.

Բոլոր տարւոյն մէջ եղած գործողու-
թեանց յիշատակագրին մէկ տպուած օրինակը
Ժողովոյն ամէն անդամներուն կը տրուի:

Յօդ . 9 .

Ամէն արտաքոյ կարգի անդամ՝ որն որ կրթութեան ու հրահանգաց համար նշանաւոր ծառայութիւն մը կ'ընէ, իբրեւ շնորհակալութեան ցոյց՝ ժողովէն առանձնական նշան մը կ'ընդունի:

Յօդ . 10 .

Ամէն գիտնական կամ գրագիտական աշխատութիւն՝ որն որ արտաքոյ կարգի անդամներէն ժողովոյն կը խաւրուի, շնորհակալութեամբ կ'ընդունուի, ու տարեկան գործողութեանց յիշատակագրին մէջ պատուով յիշատակը կ'ըլլայ:

Յօդ . 11 .

Ամէն արտաքոյ կարգի անդամ՝ որն որ գիտնական կամ գրագիտական աշխատութիւն մը ժողովոյն խաւրած է, աս իր աշխատութեան քննուելուն՝ խորհրդակցութեամբ մասնակից ըլլալու պիտ'որ հրաւիրուի:

Յօդ . 12 .

Ժողովն արտաքոյ կարգի նիստ մը կը գումարէ՝ արտաքոյ կարգի անդամներէն ալ հրաւիրելով՝ երբոր ծանր գործառնութեանց

Համար ասոնց դործակցութիւնը հարկաւոր
կըլլայ:

Յօդ. 13.

Ժողովոյն դիւանն Ատենապետէ, Վար-
տուղարէ ու Վանձապետէ մը կը կազմուի:
Ասոնք քուէից առաւելութեամբ ու գաղտնի
քուէարկութեամբ մէկ տարւան համար կ'ըն-
տրուին:

Ասոնց տեղը դատարկ մնացած ատեն՝
Ժողովը նոյն կերպով տեղերնին անձ մը կը
հոգայ. բայց աս նոր անգամոյն պաշտօնը նոյն
միջոցին կը լմնայ՝ որ միջոցին որ նախորդինը
պիտ'որ լմնար:

Յօդ. 14.

Ատենապետին պաշտօնն է Ժողովոյն նիս-
տերուն առաջնորդութիւն ընել: Վարտու-
ղարն արձանագիրներն ու բոլոր տարւոյն մէջ
եղած աշխատութեանց (տարեկան) յիշատա-
կագիրը կը խմբագրէ: Ինք ամէն անգամ Ժո-
ղովոյն արձանագիրները կ'ստորագրէ, միան-
գամայն Ժողովոյն ամէն գրութիւնները կը
հոգայ:

Յօդ. 15.

Ժողովը մնայուն կամ ժամանակաւոր
Յանձնաժողովներ կ'ընարէ: Մնայուն յան-

4849 259-2002 605
15002-652
(5484)

ձնաժողովներուն անդամները մէկ տարւան
համար կ'ընտրուին :

Յօդ. 16.

Ժողովը միանգամայն խմբագրութեան
Սանաժողովներ կ'ընտրէ, որոնք ժողովոյն
տեսչութեանը տակ գրաւորական աշխատու-
թիւնները կը հոգան : Խմբագրութեան մաս-
նաժողովները մէկ տարւան համար կ'ընտրուին :

Յօդ. 17.

Ժողովը ըստ կարգի ամիսն երկու անգամ
կը գումարի, ընդհանրապէս՝ 15 օր մէջ մը :
Ժողովը կրնայ արտաքոյ կարգի նիստ մ'ընելու
կանչուիլ :

Յօդ. 18.

Քուէները գաղտնի կը տրուին :

Յօդ. 19.

Ժողովը չի կրնար ժողովուիլ եւ որոշել՝
թէ որ Վահերէցն ու վեց սովորական ան-
դամներ ներկայ չեն : Բայց քանի անգամ որ
Վահերէցն արգելուի անձամբ ժողովոյն գա-
հերիցութիւն ընելու, ժողովոյն սովորական
անդամներէն մէկը կ'որոշէ որ իր կողմանէ գա-
հերիցութիւնն ընէ :

Յօդ . 20 .

Ըստ կարգի կամ սովորական նիստի մը
գործողութեան կարգն աս է .

1 . Արձանագիրը կարդալ եւ ընդունիլ .

2 . Թղթակցութիւն .

3 . Յանձնաժողովոյ տալու տեղեկու-
թիւնները .

4 . Ստաւոր օգուտ մ'ունեցող բա-
ներու վրայ ծանօթութիւններ .

5 . Ազգային կրթութեան ու հրահան-
գայ վերաբերութիւն ունեցող մտածու-
թիւններ ու միջոցներ առաջարկել :

Յօդ . 21 .

Ամէն մէկ նիստին ներկայ եղող անդամ-
ներն իրենց ստորագրութիւնը կը դնեն՝ ա-
ռանձինն աս բանիս որոշուած մատենի մը մէջ :
Ամէն մէկ նիստին վերջը՝ ներկայութեան ցանկը
Գահերիցուն ստորագրութեամբը կը գրուի :

Յօդ . 22 .

Ժողովոյն ամէն խորհուրդները գաղտնի
են : Իսկ որոշումները հրապարակական են՝
թէ որ ժողովն ասոր հակառակ առանձին
որոշում մը չընէ :

Յօդ . 23 .

Ժողովոյն կնիքը՝ ազգային խորհրդական նշան մը *) եւ ասանկ վերնագիր մը վրան կը կրէ . “Ժողով Ազգային կրթութեան” :

Յօդ . 24 .

Եւ սահմանադրութիւնները պիտ’որ չկրնան նոր քննութեան տակ ձգուիլ , բայց եթէ տարի մը ետքը :

*) Ոգի մը գլուխը բերդով , որն որ Ազգարշապատ քաղաքը կը նշանակէ , ան քաղաքը՝ որն որ Հայ Ազգային կրթութեան ու քաղաքականութեան վառարանն եղած է : Խօսւածը՝ զորն որ նոյն Ոգին ձախ ձեռքը բռնած է , Միութիւն կ’ակնարկէ : Երասխ գետը՝ որուն մէջ Թափուող վտակ մը նոյն քաղքին առջեւէն կ’անցնի , Հայաստանի նշանակ մըն է . աս գետին կամուրջը ջուրերուն յորդութենէն քայքայած է Աիրգիլիոսի խօսքին համեմատ—Աամրջի չհանդուրժող Երասխ — : Զահը՝ զորն որ աջ ձեռքով նոյն Ոգին բռնած է , Քրիստոնէութեան լոյսը կ’ակնարկէ , զորն որ Ս . Գրիգոր լուսաւորիչ Հայաստան տարածեց , ու աս ջահով լուսաւորուած Մեսրոպեան տախտակն Ազգային կրթութեան ակնարկութիւն մըն է , որն որ աս ժողովոյս ալ նպատակն է :

CONSEIL
D'INSTRUCTION NATIONALE
ARMÉNIENNE.

PROCÈS - VERBAL

DE LA FORMATION DU CONSEIL D'INSTRUCTION NATIONALE.

Sa Grandeur Mr. Hassoun, Archevêque Primat Arménien Catholique de Constantinople, après avoir conféré le 3/15 Août 1860 dans un Conseil de six personnes, a convoqué par une invitation spéciale et réuni sous sa présidence en Conseil aujourd'hui mercredi à midi le 10/22. Août 1860 au Séminaire de l'Archevêché:

S. G. Mgr. Edouard Hurmuz, Archevêque de Sirace,

Mr. l'Abbé Etienne Azarian,

Mr. l'Abbé Etienne Pehlivanian,

Le R. P. Joseph Katyrdjian,

Le R. P. Paul Boynoueyrian, Supérieur des moines de l'ordre de St. Antoine,

Mr. Antoine Pekmez,

Mr. Eram Andon,

Mr. Gaspar Bey Sinabian,

Mr. Garabed Artin Davoud Efendi,

Mr. Davoud Hagop Efendi,

Sa G. Mr. Hassoun a prononcé le discours d'ouverture suivant.

*

„MESSIEURS.

„Nous voyons avec une grande satisfaction que conformément aux exigences et aux circonstances de l'époque dans laquelle nous vivons, le génie de l'Instruction, source intarissable du bonheur et de la prospérité des populations, se développe avec un égal mouvement d'expansion au sein des différentes nations soumises à la domination de notre Auguste Souverain.

„On connaît les avantages que la nation Grecque retire de ses écoles déjà établies.

„Le progrès qu'elle fait, dans le commerce, doit être attribué également à la sollicitude qu'elle a unanimement déployée en faveur de ses établissements d'Instruction.

„Le zèle et l'empressement que la nation Arménienne montre pareillement, pour améliorer l'état de ses écoles, est un sujet de satisfaction toute particulière que je me plais à constater ici.

„Je ne puis m'empêcher aussi d'exprimer ma joie pour le zèle intelligent et couronné de si heureux succès de

„notre Communauté, en ce qui concerne
„l' instruction et l'éducation nationale
„soit dans cette Capitale, soit dans les
„Provinces, ou dans nos autres établis-
„sements publics fondés en Europe.

„Cependant il faut avouer qu' il ne
„lui a pas été possible jusqu' à présent
„d' adopter des mesures capables de sa-
„tisfaire complètement le vœu général
„de nos nationaux, et qui soit ^{en} à la hau-
„teur des circonstances. Mais j'ai tout
„lieu d' espérer que dans un avenir as-
„sez rapproché nous atteindrons le but
„vers lequel tendent nos efforts réunis.

„C'est là mon désir, et pour l'ac-
„complir, j' userai de tous les moyens
„qui sont en mon pouvoir et que je dois
„à ma position aussi bien qu' à la mis-
„sion dont je suis chargé.

„À cette occasion je ferai observer
„que l' instruction nationale doit être
„parfaitement conforme aux dogmes et
„à la morale de notre Religion, laquelle
„loin d' empêcher le développement de
„la culture d'un peuple, la favorise au
„contraire et en est le plus ferme sou-
„tien. Car la religion et la science s'entr'-
„aident et se fortifient mutuellement.

„Il importe en même temps de distinguer la religion de la nationalité, puis-
„qu'elles sont deux choses essentiellement distinctes.

„Je ne dois pas oublier de remercier tous ceux qui ont bien voulu me
„prêter leur appui dans l'Oeuvre de
„l'Instruction Nationale que je viens
„vous exposer.

„Je dois particulièrement exprimer
„mes sentiments de reconnaissance envers Mr. l'Abbé Etienne Azarian et
„Mr. Garabed Artin Davoud Efendi qui
„après avoir depuis longtemps étudié et
„mûri de concert cette importante question du développement de l'Instruction Nationale sur une base solide et
„étendue, ont surtout contribué avec
„nous au succès de l'heureuse union qui
„vient de s'établir parmi nous.

„Ainsi après l'examen de cette
„question intéressante considérée sous
„divers points de vue et après la rédaction du programme qui a pour objet le
„développement de l'Instruction Nationale, je me suis empressé de former un
„Conseil mixte d'Ecclésiastiques et de
„laïques qu'il m'a été si facile de choi-

„sir entre tant de personnes capables
„qui existent dans notre Communauté et
„qui lui font le plus grand honneur.

„Et comme je connaissais parfaite-
„ment votre zèle et votre intérêt pour
„de semblables oeuvres éminemment uti-
„les à notre nation, j'ai vivement désiré
„vous réunir dans ce conseil pour vous
„demander le secours de vos lumières. Je
„le demande et je le réclame aussi de la
„générosité et de l'intelligence de tous nos
„Nationaux de la Capitale, comme des
„Provinces et d'ailleurs, et j'ai une par-
„faite confiance, qu'ils voudront aussi
„coopérer à cette oeuvre nationale que
„nous venons d'inaugurer et que cha-
„cun d'eux s'empressera de nous prê-
„ter généreusement son secours.

„Nous ne devons point nous dissi-
„muler qu'au début de chaque entre-
„prise, surtout de cette importance, il
„se présentera beaucoup de difficultés;
„mais que notre énergie persévérante
„grandisse avec elles, et alors nous pou-
„vons être assurés de la bénédiction du
„Ciel et d'un succès d'autant plus
„éclatant qu'il nous consolera et nous
„dédommagera de toutes nos peines.“

À la fin de ce discours, les membres du Conseil ont déclaré hautement combien ils appréciaient les sentiments que S. G. venait de leur exprimer d'une façon si remarquable et ils l'ont en même temps félicité et remercié du zèle qu'il apportait à cette oeuvre excellente.

Ils ont aussi témoigné leur reconnaissance à Mr. l'Abbé Etienne Azarian et à Mr. Garabed Artin Davoud Efendi.

S. G. Mr. Hassoun a proposé ensuite au Conseil un Programme contenant quelques reglements fondamentaux, arrêtés dans la réunion précédente de six membres de ce Conseil, le 3/15 Août 1860.

Le Conseil après quelques courtes observations et quelques légères modifications a adhéré au Programme proposé et l'a signé.

PROGRAMME

DU

CONSEIL D'INSTRUCTION NATIONALE.

I.

L'an 1860 le 15 Août s. n. a été institué, sous la présidence de Mgr. Hassoun Archevêque Primat de Constanti-

nople, un Conseil composé de membres ecclésiastiques et laïques, ayant pour fin principale d'aviser aux moyens de diriger et de développer l'instruction nationale dans le sein de la Communauté Arménienne Catholique, en prenant pour base la nationalité Arménienne et en se conformant strictement aux principes et à la morale de la Religion Catholique Apostolique, Romaine.

II.

Ce Conseil sera composé de dix membres, soit cinq membres ecclésiastiques et cinq membres laïques; en attendant il pourra commencer ses travaux avec six membres.

L' Archevêque Primat de Constantinople est toujours de droit président.

III.

Les décisions de ce Conseil seront prises à la majorité des voix. En cas de partage égal d'opinion entre les membres, la voix du président est prépondérante. Il est toutefois bien entendu que dans toutes les questions religieuses que pourrait soulever l'application des principes d'Instruction, l'Archevêque Primat conserve son droit de *veto* absolu.

IV.

Le Conseil s'occupera du choix des Professeurs et de la direction de l'enseignement dans les établissements d'instruction qui relèvent ou pourraient relever de sa compétence. Cependant la direction des Séminaires ainsi que celle des institutions destinées à l'instruction des religieux et des religieuses, n'entre point dans les attributions de ce Conseil.

V.

Le Conseil arrêtera les statuts ainsi que les règlements qu'il croira devoir adopter dans l'intérêt de l'Instruction Nationale.

Signé A. Hassoun Archevêque Primat de Constantinople Président du Conseil.

Ed. Hurmuz Archevêque de Sirace.

E. Pehlivanian Prêtre etc.

P. Paul Boynoueyrian etc.

P. Joseph Katyrdjian de la Congrégation des Méchitharistes de Vienne.

Etienne Azarian Prêtre etc.

Gaspar.

Andon Eram.

A. Pekmez.

Hagop Davoud.

Garabed Artin Davoud.

Par les signatures ci-dessus apposées au Programme le Conseil de l'Instruction Nationale ayant été formellement et complètement constitué, les membres se sont levés et ont témoigné à S. G. Mgr. l'Archevêque Primat toute leur satisfaction et ils ont ajouté que seulement les fruits que produirait une telle oeuvre bénie du Ciel et consacrée par lui, pourraient le récompenser dignement de ses travaux et de sa sollicitude.

Ensuite le R. P. Joseph Katyrdjian a été nommé à l'unanimité des voix Secrétaire du Conseil d'Instruction Nationale.

Le Conseil a de plus nommé une commission chargée de préparer les statuts conformément à l'Art. 5. de son Programme.

Les membres sont:

Mr. l'Abbé E. Azarian.

Mr. Garabed Artin Davoud Efendi.

Mr. Davoud Hagop Efendi.

Mr. Gaspar Bey Sinabian (autant que ses occupations lui permettront de concourir aux travaux de la Commission).

Enfin il a été décidé que des co-

pies du Programme, légalisées par le Secrétaire du Conseil, seraient remises à tous les membres, l'original devant en être déposé entre les mains du Président.

Péra de Constantinople, le 10/22 Août 1860.

Signé **P. Joseph Katyrdjian**

Secrétaire du Conseil.

STATUTS DU CONSEIL D'INSTRUCTION NATIONALE.

Art. 1.

L'an 1860, au mois d' Août, a été institué un Conseil d'Instruction nationale Arménienne sous la présidence de S. G. Mg. A. Hassoun, Archevêque Primat de Constantinople. Le Programme ainsi que le Procès-verbal de la formation de ce Conseil sont inscrits en tête des présents Statuts.

Art. 2.

Le Conseil se compose d'un Président et de dix membres ordinaires conformément à l'art. II. du Programme. Ils ont voix délibérative.

Art. 3.

Le Conseil pourvoit par scrutin secret au remplacement d'un de ses membres, s'il y a lieu.

Art. 4.

Le Conseil nomme, comme membres extraordinaires, avec voix consultative, des membres Honoraires, des membres Auxiliaires et des membres Correspondants.

Art. 5.

Le nombre des membres honoraires ne peut dépasser celui de soixante-quinze.

Art. 6.

Le nombre des membres auxiliaires et des membres correspondants est illimité.

Art 7.

Les membres honoraires sont nommés par le Conseil sur la proposition d'un des membres ordinaires. Pour être membre auxiliaire ou correspondant, il faut 1° que le Candidat en fasse la demande par écrit, ou qu'il soit proposé par un membre ordinaire du Conseil; 2° que le Conseil vote son admission sur le rapport d'une Commission *ad hoc*.

Art. 8.

Un exemplaire du compte-rendu annuel, imprimé, est remis à tous les membres du Conseil.

Art. 9.

Tout membre extraordinaire qui aura rendu un service signalé à l'oeuvre de l'Instruction, recevra du Conseil une

marque de distinction en témoignage de reconnaissance.

Art. 10.

Tout travail scientifique ou littéraire, envoyé au Conseil par les membres extraordinaires, sera reçu avec reconnaissance et mention honorable en sera faite dans le compte-rendu annuel.

Art. 11.

Tout membre extraordinaire qui aura remis au Conseil un travail scientifique ou littéraire, sera invité à prendre part avec voix consultative à l'examen de son travail.

Art. 12.

Le Conseil est convoqué en séance extraordinaire, et invite des membres extraordinaires toutes les fois que d'importantes affaires réclament leurs concours.

Art. 13.

Le Bureau du Conseil se compose d'un Chef, d'un Secrétaire et d'un Trésorier. Ils sont élus pour un an, à la majorité des voix et au scrutin secret. En cas de vacance, le Conseil y pourvoit en suivant la même formalité: mais

le mandat du nouveau membre expire à la même époque.

Art. 14.

Le Chef du Bureau est chargé de diriger les séances du Conseil. Le secrétaire rédige et signe les procès-verbaux et le compte-rendu des travaux de l'année. Il s'occupe également de toutes les écritures du Conseil.

Art. 15.

Le Conseil nomme des Commissions permanentes ou temporaires. Les membres des commissions permanentes sont élus pour un an.

Art. 16.

Le Conseil nomme également des Comités de rédaction qui s'occupent des travaux littéraires sous le contrôle du Conseil. Les Comités de rédaction sont élus pour un an.

Art. 17.

Le Conseil se réunit régulièrement deux fois par mois et ordinairement tous les quinze jours. Il peut être convoqué en séance extraordinaire.

Art. 18.

Le vote a lieu au scrutin secret.

Art. 19.

Le Conseil ne peut se réunir et délibérer si le Président et au moins six membres ordinaires ne sont pas présents. Toutes les fois pourtant que le Président sera empêché de présider personnellement le Conseil, il désignera un des membres ordinaires du Conseil pour le présider en son nom.

Art. 20.

L'ordre du jour de chaque séance ordinaire comprend dans l'ordre suivant:

- 1° Lecture et adoption du Procès-verbal.
- 2° Correspondance.
- 3° Rapports des Commissions.
- 4° Communications sur des faits ayant un intérêt actuel.
- 5° Communications sur des projets ou des mesures, qui ont rapport à l'Instruction Nationale.

Art. 21.

À chaque séance les membres présents apposent leurs signatures sur un Registre *ad hoc*. À la fin de chaque séance, la liste de présence est close par la signature du Président.

Art. 22.

Toutes les délibérations du Conseil sont secrètes. Les décisions sont publiques, à moins d'un vote contraire.

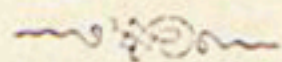
Art. 23.

Le Cachet du Conseil porte un emblème national*) et l'inscription: „Conseil d'Instruction Nationale“.

Art. 24.

Les présents statuts ne pourront être révisés qu'après un an.

*) Un Génie avec un Château sur la tête, représentant la ville de Vagharchabad qui a été le foyer de l'Instruction et de la Civilisation nationale Arménienne: le faisceau que le Génie tient à la main gauche indique la Concorde. La rivière Araxe, dont le pont est emporté par l'impétuosité de l'eau, au dire de Virgile: „Pontem indignatus Araxes“ — et sur les bords d'un de ses affluents se trouve la ville de Vagharchabad, est le symbole de l'Arménie. Le flambeau que le Génie tient à la main droite, est le symbole de la lumière du Christianisme que S. Grégoire, surnommé l'Illuminateur, a propagé dans l'Arménie, et la table d'Alphabet de Mesrob éclairée par le flambeau est une allusion à l'Instruction nationale qui forme le but du Conseil.

Վ Ի Է Ն Ն Ա

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1860